

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ БЮДЖЕТНОЇ ПІДТРИМКИ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

Інна КОМАРОВА

Класифіковано та охарактеризовано показники оцінки виконання бюджетних програм. Виявлено доцільність використання окремих показників для оцінки ефективності бюджетної підтримки сільського господарства в Україні. Запропоновано авторські показники оцінки продовольчої безпеки та експортного потенціалу країни: коефіцієнт внутрішньої забезпеченості та коефіцієнт експортної конкурентоспроможності.

Indicators of an estimation of execution of budgetary programs are classified and characterized. The expediency of use of these indicators for an estimation of efficiency of budgetary support of agriculture in Ukraine is revealed. The author has offered indicators of an estimation of sufficiency of the foodstuffs and an export potential of the country: Provide Domestic Coefficient and Competitiveness Export Coefficient.

В умовах необхідності запровадження в Україні, у зв'язку зі вступом до СОТ, міжнародних правил державної підтримки аграрного сектора, неабиякого значення набуває дослідження проблем ефективного використання бюджетних коштів. Показники, що застосовуються у світовій практиці, використовуються переважно для проведення міжнародних порівнянь, а також для кількісної оцінки заходів, які здійснює держава з метою регулювання аграрного сектора. Проте ці показники не відображають повною мірою ступінь досягнення цілей і завдань аграрної політики. Метою аграрної політики країни не може бути встановлення певного рівня цін і доходів. Її треба здійснювати для досягнення продовольчої безпеки та певних умов розвитку аграрного сектора країни. Саме тому показники оцінки ефективності бюджетної підтримки сільського господар-

ства мають враховувати ступінь досягнення результативності при здійсненні відповідних бюджетних програм.

У працях зарубіжних вчених широко досліджено проблеми розробки і застосування результативних показників оцінки бюджетних програм. Вітчизняні науковці розкриттю цієї проблеми присвятили набагато менше публікацій. Найбільший внесок здійснили О. Василик, І. Микитюк, В. Опарін, К. Павлюк, С. Юрій, В. Федосов. Разом з тим, питання розробки та застосування на практиці показників оцінки ефективності бюджетної підтримки аграрного сектора залишаються недостатньо розкритими.

Тому, основна мета статті полягає у систематизації існуючих показників оцінки виконання бюджетних програм, виявленні доцільності використання окремих показників для оцінки ефективності бюджетної підтрим-

ки аграрного сектора, а також формуванні пропозицій стосовно впровадження нових показників для оцінки ефективності аграрної політики країни.

У працях М. Дем'яненка [1, 236–241] та В. Онегіної [6, 260–265] наголошується, що для оцінки впливу державного регулювання на аграрний сектор в Україні варто використовувати не лише показники, що використовуються у світовій практиці, а також загальноприйняті показники оцінки виконання бюджетних програм, які вважаються показниками результату. Їх можна поділити на дві групи (рис. 1).

1. Показники витрат. Визначають обсяги та структуру матеріальних, трудових, фінансових ресурсів, що забезпечують виконання бюджетної програми. До них належать коефіцієнти індивідуальних витрат ресурсів, внутрішніх витрат ресурсів.

2. Показники результативності.

2.1. Показники продукту. Використовуються для оцінки обсягу виробленої продукції, наданих послуг в результаті виконання програми. До них можна віднести показники продовольчої безпеки: достатності, доступності, стабільності продуктів харчування.

2.2. Показники економічності та ефективності. Економія визначається як однаковий вихід продукту за найменших витрат. Відносним показником економії є показник економічності як відношення передбаченої програмою вартості факторів чи ресурсів

до її фактичної величини. Ефективність відображає співвідношення між отриманими результатами від виконання бюджетної програми та витратами ресурсів (фактичними витратами), які зумовили виконання цього результату. До показників ефективності належать темпи зростання сільськогосподарського виробництва, показники використання факторів виробництва, врожайність сільськогосподарських культур, продуктивність тварин. Економічну ефективність бюджетних програм визначають за формулами, поданими в табл. 1.

Показники, наведені у табл. 1, призначені для розрахунку ефективності бюджетних програм у випадках, коли можна визначити конкретні фінансові результати від їх застосування. Однак значна кількість бюджетних програм, що повинні сприяти розвитку аграрного сектора, має соціальне значення. Серед них, зокрема, програми, спрямовані на покращення рівня освіти та медичного обслуговування жителів села.

Для оцінки ефективності запровадження цих програм пропонуємо використовувати наступні показники.

1) Показник витрат на одиницю результату:

$$Vor_i = \frac{B_i}{E_i},$$

де i – індекс програми, $i = \overline{1, n}$;

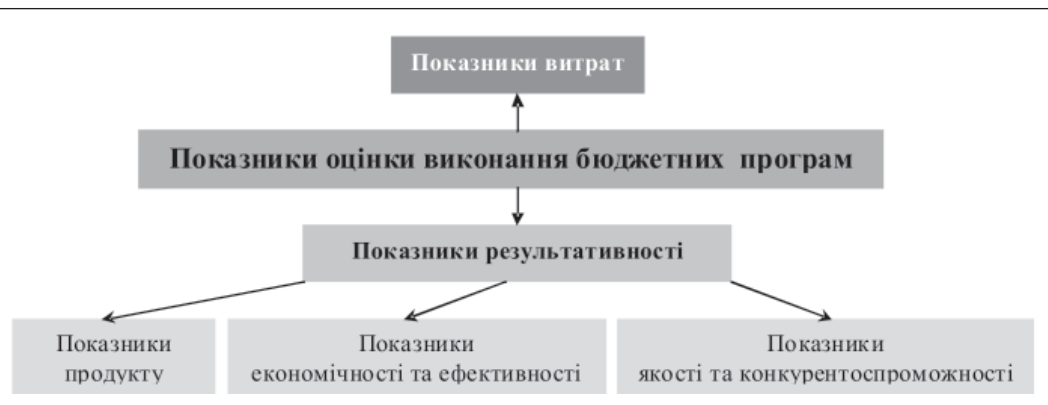

Рис. 1. Класифікація показників виконання бюджетних програм

Таблиця 1

Показники оцінки економічної ефективності бюджетних програм

Показник	Формула	Умовні позначення
Економічна ефективність цільової бюджетної програми (характеризує рівень рентабельності за програмою)	$Eef = \frac{Di - Bi}{Bi}$	Eef – економічна ефективність цільової програми; Di – доходи від реалізації програми; Bi – витрати на реалізацію цільової програми.
Економічна ефективність використання бюджетних коштів (через відношення валової продукції)	$Ebf = \frac{Bn : \Phi_1}{Bc : \Phi_0}$	Ebf – ефективність бюджетного фінансування; Bn – оціночна вартість за порівняльними цінами отриманої за програмою продукції; Φ_1 – фізичний програмний обсяг виробництва (площа посіву, поголів'я худоби); Bc – оціночна вартість програмної продукції за порівняльними цінами (за попередні три роки); Φ_0 – фізичний обсяг виробництва програмної продукції (середній за попередні три роки).
Економічна ефективність використання бюджетних коштів (через зіставлення отриманого прибутку)	$Epf = \frac{\Pi_1 : \Phi_1}{\Pi_0 : \Phi_0}$	Π_1 – прибуток, визначений за показниками цільової програми; Π_0 – прибуток програмних видів продукції (середній за три попередніх роки).
Показник приросту продуктивності	$ППбф = (Y_1 - Y_0)K$	$ППбф$ – приріст продуктивності за рахунок бюджетного фінансування; $(Y_1 - Y_0)$ – приріст продуктивності за рахунок реалізації цільової програми; K – коеф-т бюджетного фінансування програми.
Коефіцієнт бюджетного фінансування програми	$K = \frac{\Phi b}{\Phi m}$	Φb – бюджетне фінансування на придбання ресурсів програми; Φm – повне технологічне забезпечення програми відповідними ресурсами з усіх джерел.
Показник приросту дохідності	$ПДбф = (D_1 - D_0)K$	$(D_1 - D_0)$ – приріст валового доходу при реалізації програми.
Показник приросту прибутковості	$ППрбф = (\Pi_1 - \Pi_0)K$	$(\Pi_1 - \Pi_0)$ – приріст прибутку при реалізації програми.

Vop_i – показник витрат бюджетних коштів на одиницю результату від впровадження програми;

B_i – загальний обсяг витрат на виконання i -ої програми;

E_i – ефект від впровадження i -ої програми.

Ефект від впровадження програми вимірюється конкретним результатом. Наприклад, ефектом цільової програми надання житла працівникам медицини та освіти у сільській місцевості буде кількість молодих

спеціалістів, які після закінчення вузу прибули на роботу у сільську місцевість. Запропонований показник дозволить розрахувати державні витрати на поселення у сільській місцевості одного спеціаліста.

2) Показник ефективності витрат:

$$E v_i = \frac{B_i}{E \phi_i}$$

де $E v_i$ – показник ефективності витрат бюджетних коштів на виконання i -ої програми;

B_i – загальний обсяг витрат на виконання i -ої програми;

$E\phi_i$ – ефективність від впровадження i -ої програми.

Прикладами показників ефективності впровадження бюджетних соціальних програм у сільській місцевості є рівень успішності учнів шкіл; питома вага випусників сільських шкіл, що вступили до вищих навчальних закладів; кількість лікарів на одного сільського жителя; кількість населених пунктів, у яких є школи, дитячі садки, фельдшерсько-акушерські пункти.

3) Показник економічної ефективності програми:

$$E e\phi_i = \frac{\Delta B o p_i}{\Delta E \phi_i},$$

де $E e\phi_i$ – показник економічної ефективності i -ої програми;

$\Delta B o p_i$ – приріст витрат на одиницю результату виконання i -ої програми;

$\Delta E \phi_i$ – приріст ефективності від впровадження i -ої програми.

Прикладами приросту ефективності від впровадження програми є зниження захворюваності та смертності, покращення рівня успішності школярів, збільшення кількості вчителів та лікарів (загальної або в розрахунку на одну особу чи одного учня).

Запропоновані показники мають розраховуватись не лише на державному рівні. За їх допомогою можна провести порівняльний аналіз ефективності впровадження програм у різних регіонах. Також виправданим є використання цих показників у період впровадження програм у якості експерименту в деяких регіонах з метою визначення подальшої необхідності їх поширення на всю Україну.

Показники економічної ефективності бюджетних програм мають перевагу у тому випадку, якщо постає необхідність оцінити конкретні економічні результати їх впровадження. Така оцінка дозволяє виявити ефективність проведення конкретних заходів, спрямованих на підтримку сільського господарства. Однак розрахунок зазначе-

них показників за сучасних умов здійснення бюджетної підтримки аграрного сектора значно ускладнений нестачею статистичної інформації. Визначити дохід чи прибуток від впровадження більшості програм на сьогодні неможливо, так само, як і коефіцієнт їх фінансування. Для того, щоб мати можливість розрахувати ці показники, необхідна розробка конкретних бюджетних програм, в яких треба вказувати загальні витрати та джерела фінансування програми, а також конкретні очікувані результати. Суттєвим недоліком зазначених показників є складність їх використання для оцінки впливу державного регулювання аграрного сектора на досягнення основних цілей аграрної політики: досягнення продовольчої безпеки та конкурентоспроможність вітчизняної сільськогосподарської продукції на світових ринках.

2.3. Показники якості та конкурентоспроможності. Якість визначають як сукупність властивостей продукції (товарів, послуг), які зумовили її здатність задовольняти певні потреби. Для оцінки державної підтримки сільського господарства варто використовувати показник продовольчої безпеки – показник якості сільськогосподарської продукції. Розрахунок показників якості є найскладнішим з усіх показників результативності, однак дуже важливим, оскільки дає змогу оцінити кінцеву мету більшості запроваджених бюджетних програм. Вплив державного регулювання на конкурентоспроможність аграрного сектора можна визначити, розрахувавши забезпеченість власних потреб країни у продовольстві, темпи зростання експорту сільськогосподарської продукції; частку експорту сільськогосподарської продукції у внутрішньому виробництві, у світовому експорті (табл. 2).

Дані, отримані в таблиці, дозволяють стверджувати, що конкурентоспроможною на світових ринках є українська продукція рослинництва. За період 1996–2006 років значно зросла частка експорту пшениці та фуражного зерна у внутрішньому виробництві, суттєво зросла питома вага України у

Таблиця 2

Показники конкурентоспроможності аграрного сектора України*

Продукція	Частка експорту у виробництві сільськогосподарської продукції України, %			Частка України у світовому виробництві сільськогосподарської продукції, %			Частка України у світовому експорті сільськогосподарської продукції, %		
	1996	2006	2016**	1996	2006	2016**	1996	2006	2016**
Пшениця	6,84	22,15	38,13	3,25	2,33	2,59	1,23	2,87	5,26
Фуражне зерно	5,06	31,21	39,81	1,14	2,07	1,95	0,54	5,66	7,43
Олійні культури	49,75	17,32	16,42	1,16	2,12	2,28	2,70	1,44	1,51
Рослинна олія	49,59	78,26	76,39	0,66	1,62	1,70	0,81	2,88	2,89
Яловичина і телятина	21,25	0,45	0,45	1,85	0,76	0,93	3,42	0,03	0,03
Свинина	2,24	0,74	0,74	1,02	0,63	0,35	0,62	0,09	0,05
М'ясо птиці	0,44	2,60	2,60	0,37	0,70	0,80	0,02	0,19	0,20
Масло	19,99	17,14	30,70	1,49	1,21	1,22	1,21	2,21	5,17
Тверді сири	9,09	21,93	24,89	0,42	1,22	1,41	0,49	3,37	4,04
Молоко сухе	24,63	52,73	47,72	4,89	2,19	1,89	2,95	3,01	2,27

* Розраховано за даними ОЕСР [11],

**2016 рік – прогноз

світовому експорті зазначеної продукції. Негативну динаміку мають показники експорту олійних культур, однак це є позитивним фактом, оскільки значно зросли показники динаміки експорту рослинної олії: у 2006 році 78% виробленої олії експортовано, частка України у світовому експорті становить 2,88%. Позитивною динамікою конкурентоспроможності серед усіх видів м'яса характеризується лише м'ясо птиці, однак досягнутий рівень є дуже низьким і дозволяє стверджувати про наявність значного резерву зростання. Те ж стосується експортного потенціалу масла, твердих сирів та молока. Розрахунок коефіцієнтів кореляції між показниками конкурентоспроможності аграрного сектора та показниками підтримки (PSE%, CSE%, NPCr, NPCc) показує, що державна підтримка у 1996–2006 роках не впливала на конкурентоспроможність аграрного сектора, оскільки коефіцієнти кореляції не перевищують 0,34.

Прогнозні показники 2016 року, розраховані з використанням прогнозів ОЕСР є, на нашу думку, занадто низькими. Попри те, що передбачається зростання частки України у світовому експорті практично всіх видів продукції (окрім м'яса), воно прогнозується не в

результаті відповідного збільшення виробництва, а як наслідок зменшення внутрішніх потреб країни. За прогнозами, чисельність населення України має зменшитись з 46,17 млн. осіб 2006 року (0,71% населення світу) до 41,89 млн. осіб 2016 року (0,58%). Наслідком цього має стати скорочення внутрішнього споживання пшениці на 9,24% (світове споживання має зрости на 8,46%), свинини – на 32,67% (світове споживання має зрости на 20,72%). Разом з тим, на сьогодні споживання українцями більшості продуктів харчування є нижчим від мінімальних та раціональних норм. Незважаючи на суттєве уповільнення збільшення ВВП (за прогнозами зростання ВВП України у 2016 році становитиме 1,34% – один із найнижчих показників у світі), прогнозується покращення життєвого рівня українців, що сприятиме зростанню споживання олійних культур на 32,25% (світове зростання – 22,53%), рослинної олії – на 34,24% (31,2%), яловичини і телятини – на 34,02% (16,85%), м'яса птиці – на 39,07% (31,82%), масла – на 5,81% (27,73%), твердих сирів – на 26,91% (13,8%). Тобто збільшення споживання зазначених продуктів в Україні передбачається швидшими темпами, ніж у світі.

Прогнозні показники виробництва, споживання та експорту сільськогосподарської продукції мають враховуватись під час розробки аграрної політики країни. Корисними світові дані можуть бути також при наданні сільськогосподарським виробникам консультаційних послуг. Зокрема, враховуючи найоптимістичніші прогнози у зростанні експортного потенціалу пшениці, фуражного зерна, масла та твердих сирів, необхідно мати на увазі, що у 2016 році найбільшими імпортерами, за прогнозами, будуть:

- пшениці: Єгипет (6,87% світового імпорту), Бразилія (5,9%), Індія (4,49%), Індонезія (4,14%), Японія (4,12%);
- фуражного зерна: Японія (16,31%), Республіка Корея (8,26%), Мексика (6,8%), Саудівська Аравія (6,33%), Китай (6,03%), Єгипет (4,33%), Канада (3,88%);
- масла: Російська Федерація (20,4%), Алжир (9,92%), Республіка Корея (5,4%), США (4,22%);
- твердих сирів: Російська Федерація (18%), Японія (13,83%), США (13,35%), Мексика (7,61%).

Забезпечення виробників-експортерів інформацією стосовно прогнозів на світових ринках сільськогосподарської продукції дозволить їм вчасно зорієнтуватись у необхідності укріплення торгівельних зв'язків з існуючими покупцями (у випадку, якщо прогнозується позитивна динаміка імпорту відповідної продукції країною-імпортером), чи пошуку нових покупців (якщо передбачається зменшення обсягів імпорту). Це дозволить повніше використати експортний потенціал як окремих виробників-експортерів, так і країни загалом. Крім того, необхідно врахувати той факт, що прогнозні показники виробництва пшениці та фуражного зерна ОЕСР розрахувала з використанням низьких показників урожайності: пшениці – 30,7 центнерів з гектара, фуражних зернових – 27,1 центнерів з гектара, що нижче, ніж прогнозні показники урожайності у світі. Враховуючи те, що у 1990 році урожайність пшениці становила 40,2 центнерів з

гектара, а ячменю – 37,2 центнерів з гектара, вважаємо, що існує значний потенціал виробництва й експорту пшениці та фуражного зерна. На нашу думку, при розробці напрямків державного регулювання аграрного сектора необхідно запровадити заходи, спрямовані саме на зростання врожайності зернових, а також на збільшення виробництва молока як сировини для конкурентоспроможних масла та твердих сирів.

Оцінити забезпечення внутрішніх потреб країни продуктами харчування та експортну конкурентоспроможність сільськогосподарської продукції можна з урахуванням світових порівнянь. Оцінювати ступінь забезпечення внутрішніх потреб країни у продовольстві пропонуємо шляхом розрахунку коефіцієнтів внутрішньої забезпеченості для окремих видів продукції (PDC_i) та загального по країні (PDC):

$$PDC_i = \frac{SWP_i}{SWC_i},$$

де i – індекс виду продукції;

PDC_i (*Provide Domestic Coefficient*) – коефіцієнт внутрішньої забезпеченості i -го виду продукції;

SWP_i (*Share of World Production*) – частка країни у світовому виробництві i -го виду сільськогосподарської продукції;

SWC_i (*Share of World Consumer*) – частка країни у світовому споживанні i -го виду сільськогосподарської продукції.

Оскільки:

$$SWP_i = \frac{P_i^C}{P_i^W};$$

$$SWC_i = \frac{C_i^C}{C_i^W},$$

де P_i^C – виробництво країною i -го виду сільськогосподарської продукції;

P_i^W – світовий обсяг виробництва i -го виду сільськогосподарської продукції;

C_i^C – споживання країною i -го виду сільськогосподарської продукції;

C_i^W – світовий обсяг споживання i -го виду сільськогосподарської продукції.

Маємо:

$$PDC_i = \frac{\frac{P_i^C}{P_i^W}}{\frac{C_i^C}{C_i^W}} = \frac{P_i^C C_i^W}{P_i^W C_i^C}.$$

Звідси:

$$PDC = \frac{\sum_{i=1}^n P_i^C C_i^W}{\sum_{i=1}^n P_i^W C_i^C}.$$

У випадку, якщо розраховані PDC_i та PDC є більшими, ніж 1, внутрішні потреби країни у сільгосппродукції задовольняються власним виробництвом, і навпаки.

Для оцінки конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції в динаміці пропонуємо розраховувати коефіцієнти експортної конкурентоспроможності для окремих видів продукції (CEC_i) та загальний по країні (CEC):

$$CEC_i = \frac{SWE_i}{SWP_i},$$

де CEC_i (*Competitiveness Export Coefficient*) – коефіцієнт експортної конкурентоспроможності i -го виду;

SWE_i (*Share of World Export*) – частка країни у світовому експорті i -го виду сільськогосподарської продукції;

SWP_i (*Share of World Production*) – частка країни у світовому виробництві i -го виду сільськогосподарської продукції,

Оскільки:

$$SWE_i = \frac{E_i^C}{E_i^W};$$

$$SWP_i = \frac{P_i^C}{P_i^W},$$

де E_i^C – експорт країною i -го виду сільськогосподарської продукції;

E_i^W – світовий обсяг експорту i -го виду сільськогосподарської продукції;

P_i^C – виробництво країною i -го виду сільськогосподарської продукції.

P_i^W – світовий обсяг виробництва i -го виду сільськогосподарської продукції.

Маємо:

$$CEC_i = \frac{\frac{E_i^C}{E_i^W}}{\frac{P_i^C}{P_i^W}} = \frac{E_i^C P_i^W}{E_i^W P_i^C}.$$

Звідси:

$$CEC = \frac{\sum E_i^C P_i^W}{\sum E_i^W P_i^C}.$$

Якщо розраховані CEC_i та CEC більше, ніж 1, то обсяги виробництва перевищують внутрішні потреби і дозволяють країні експортувати сільськогосподарську продукцію.

Запропоновані коефіцієнти варто досліджувати в динаміці та у порівнянні один з одним (табл. 3).

Розрахунки, наведені в табл. 3, дозволяють стверджувати наступне. Загальні показники внутрішньої забезпеченості й експортної конкурентоспроможності в Україні за представлені роки мають позитивну динаміку, при цьому експортна конкурентоспроможність сільгосппродукції перевищує внутрішню забезпеченість.

Коефіцієнти, розраховані за окремими продуктами, доводять позитивні зміни в динаміці стосовно продукції рослинництва, м'яса птиці, масла, твердих сирів. Негативна динаміка виробництва, споживання та експорту м'яса всіх видів підтверджується негативними показниками динаміки внутрішньої забезпеченості, що впливає на експортну конкурентоспроможність. За наявності позитивної динаміки внутрішньої забезпеченості м'ясом птиці, показник є меншим, ніж 1, що говорить про недостатню забезпеченість

**Коефіцієнти внутрішньої забезпеченості (PDC)
та експортної конкурентоспроможності (CEC) для України***

Показник	PDC _t			CEC _t		
	1996	2006	2016**	1996	2006	2016**
Пшениця	1,12	1,21	1,61	0,38	1,23	2,03
Фуражне зерно	0,87	1,51	1,63	0,47	2,73	3,81
Олійні культури	1,94	1,21	1,20	2,33	0,68	0,66
Рослинна олія	1,56	2,62	2,69	1,23	1,78	1,70
Яловичина і телятина	1,31	0,90	0,96	1,85	0,04	0,03
Свинина	1,00	0,93	0,92	0,61	0,14	0,14
М'ясо птиці	0,73	0,87	0,92	0,05	0,27	0,25
Масло	0,81	1,20	1,46	0,81	1,83	4,24
Тверді сири	1,00	1,23	1,27	1,17	2,76	2,87
Молоко сухе	2,91	1,50	1,89	0,60	1,37	1,20
PDC	0,99	1,39	1,74	-	-	-
CEC	-	-	-	0,47	1,96	2,69

* Розраховано за даними ОЕСР [11].

** 2016 рік – прогноз

країни цим видом продукції, як і іншими видами м'яса.

На рис. 2 показано порівняння динаміки загальних показників внутрішньої забезпеченості й експортної конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції.

Аналіз даних свідчить про те, що за період 1996–2006 років показник внутрішньої забезпеченості характеризується позитивнішою динамікою: він є стабільнішим. Забезпечити внутрішні потреби країни у сільгосппродукції не вдалося лише у трьох роках (1996, 1999, 2002).

Показник експортної конкурентоспроможності за представлений період зазнавав значних коливань. Країні не вдалося використати експортний потенціал у 1996, 1997, 1999, 2000, 2003 роках. Звертає на себе увагу той факт, що частка країни у світовому експорті у 2002 році втричі перевищувала частку країни у світовому виробництві, разом з тим саме цього року не вдалося забезпечити внутрішні потреби країни у сільгосппродукції (нагадаємо, саме у 2002 внутрішні ціни були значно нижчими за світові, що поряд з неефективністю їх державного регулювання й спричинило таку ситуацію). Вважаємо, що державне регулювання аграрного сектора

має спрямовуватись в тому числі і на уникнення подібних ситуацій, оскільки покращувати експортну конкурентоспроможність за рахунок внутрішнього споживання неприпустимо.

Розрахунок прогнозного показника експортної конкурентоспроможності за допомогою побудови рівняння регресії ($y=0,8409 \times \ln(x)+0,134$; $R^2=0,4642$) дозволив отримати результат, що збігається з розрахунком на основі прогнозів ОЕСР – 2,6941. Натомість розрахунок прогнозного показника внутрішньої забезпеченості за допомогою побудови рівняння регресії ($y=0,0548x+0,8986$; $R^2=0,5743$) виявився оптимістичнішим, ніж з використанням даних ОЕСР – 2,05 проти 1,74, що дозволяє стверджувати про наявність потенціалу у покращенні показників внутрішньої забезпеченості сільськогосподарською продукцією в Україні.

Отже, вважаємо, що показники результативності мають використовуватись для оцінки конкретних програм з чітко визначеною метою. Якщо показники, що використовуються у світовій практиці, дають можливість оцінити обсяги підтримки виробників, споживачів та аграрного сектора загалом у міжнародних порівняннях, то запропоновані

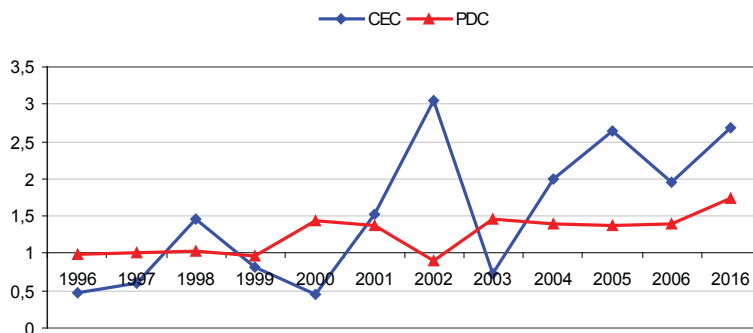

Рис. 2. Динаміка загальних показників внутрішньої забезпеченості та експортної конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції в Україні

показники результативності *PDC* та *CEC* дозволяють дослідити в динаміці досягнення двох основних цілей аграрної політики: забезпечення продовольчої безпеки та конкурентоспроможності вітчизняної сільгосппродукції на світових ринках.

Література

1. Бюджетна політика у контексті стратегії соціально-економічного розвитку України: У 6 т. / Редкол.: М. Я. Азаров (голова) та ін. – К.: НДФІ, 2004. – Т.4: Програмно-цільовий метод у бюджетному процесі / М. Я. Азаров, Ф. О. Ярошенко, О. І. Амоша (кер. авт. кол.) та ін. – 2004. – 368 с.
2. Бюджетна система: Навчально-методичний посібник. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2002. – 336 с.
3. Бюджетний менеджмент: Підручник. – К.: КНЕУ, 2004. – 864 с.
4. Василик О. Д., Павлюк К. В. Бюджетна система України: Підручник. – К.: Центр навчальної літератури, 2004.
5. Микитюк І. С. Сутність оцінки ефективності державного бюджету // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 4 (58). – С. 52–57.
6. Онегіна В. М. Державне регулювання цін і доходів сільськогосподарських товаровиробників: Монографія. – К.: ННЦ ІАЕ, 2007. – 590 с.
7. Павлюк К. В. Оцінка виконання бюджетних програм: результативні показники // Фінанси України. – 2005. – № 2. – С. 70–77.
8. Павлюк К. В. Фінансові ресурси держави: Монографія. – К.: НІОС, 1998.
9. Пасічник Ю. В. Бюджетна система України: Навчальний посібник. – К.: Знання, 2006. – 607 с.
10. Юрій С. І., Бескид Й. М. Бюджетна система України: Навч. посібник. – К.: НІОС, 2000. – 400 с.
11. <http://www.oecd.org> – сайт Організації економічної співпраці та розвитку